

Diakonicko-sociální práce v historii Církve bratrské

1. Pohled do dějin křesťanské diakonie

Církev bratrská navázala na bohatou a světlou minulost diakonie v historii Kristova lidu na tomto světě. Začátky nacházíme hned v prvním desetiletí po vzniku tehdejší Svobodné reformované církve. Téměř současně s pokládáním nezbytných organizačních a institucionálních základů, např. vznik prvních pěti sborů (pražský 1880, tábořský a stupický 1885, českoskalický 1888 a vinohradský 1889), založení spolku Betanie 1882 (nutného pro správu a vlastnictví nemovitostí), vydávání vlastního časopisu Betanie 1883, otevření první biblické školy pro teologickou výchovu vlastních kazatelů a evangelistů v roce 1886, založení spolku pro misii a organizování práce mládeže a mezi mládeží - Křesťanský spolek mladíků 1886, vznikla v roce 1886 i první diakonicko-sociální práce naší církve: spolek Domovina - péče o mravně narušené dívky.

Nežli se podíváme podrobněji na jednotlivé směry diakonicko-sociální práce v historii Církve bratrské, musíme se alespoň několika krátkými ohlédnutími obrátit do téměř už dva tisíce roků trvajících diakonické a sociální aktivity křesťanské církve.

Dějiny křesťanské diakonie patří k nejslavnějším kapitolám dějin křesťanské církve. Mnohé z toho, co dnešní světová civilizace pokládá za samozřejmé v péči o lidi (nemocné, staré, postižené, o osiřelé děti atd.) má svůj původ a své počátky v křesťanské diakonii. Ta si postupně všímala všech oblastí lidské bídy, nouze a potřeb. Objevovala nové cesty samaritánské pomoci a probíjovovala nové vztahy zdravých lidí k lidem nemocným a trpícím. Šlo nejen o umocnění a posvěcení dosavadních snah, ale nejednou přímo o revoluční obrat v myšlení a nazírání.

Z poloviny 3. století uveďme církevního otce Cypriána, biskupa v severoafrickém Kartágu. Pořádal peněžní sbírky na výkup křesťanů z otroctví. Současně však viděl, že úkoly křesťanské diakonie přesahují hradby obce věřících a hranice společenství víry. Když postihla po vojenských nájezdech Kartágo morová nákaza a nemocní byli podle tehdejšího zvyku z hrůzy před nákazou opouštěni svými nejbližšími a vyháněni z domů, Cyprián se odhodlal k činu, na nějž tehdy nikdo nepomyslel. Vyložil sboru, že se v záchranné akci ujmou i nekřesťanských spoluobčanů.

Odpověď na otázku, kde vznikla první nemocnice, nás přivede do 4. století. V maloasijské Kaisarei (dnešní střední Turecko) vybudoval biskup Basilius rozsáhlý ústav milosrdenství - předchůdce pozdějších nemocnic. Na Basilia navazovali postupně další, v malé Asii např. Jan Zlatoústý, kazatel a patriarcha, v Konstantinopoli budoval nemocnice a útulky ke zmírnění bídy nemocných ubožáků a bezdomovců. Efrem Syrský za velkého hladomoru v syrské Edesse s krajní obětavostí opatřil dům se 300 lůžky k ošetření a nasycení nemocných a vysílených.

V Římě Pammachius po smrti své manželky vstoupil do kláštera a v r. 398 vybudoval při ústí Tibery nemocnici a útulek. Zbytky objektu byly odkryty archeology. Byl to rozsáhlý sociální ústav, v němž Pammachius s pomocníky

pečoval o nemocné po stránce tělesné i duchovní a kde nacházeli útočiště nemocní, chudí, poutníci i cizinci na cestách. Na odkryté studni byl objeven nápis: „Pro každého žíznivého teče zde hojnost vody“.

Přesahovalo by účel tohoto stručného úvodu, kdybychom chtěli uvádět všechny nejvýznamnější příklady z historie křesťanské diakonie. Mnoho mužů, žen, známí i bezejmenní, svým sociálním viděním a cítěním a z něho vzešlou léčebnou péčí a charitativní službou předešli svou dobu a přerostli etickou míru svého věku.

V mnoha případech byla jejich služba něčím neznámým. Byla to i výzva pro ty, kteří - ač se hlásili k témuž Pánu - Kristu, k témuž evangeliu a k téže církvi - zklamali zástupy nejpotřebnějších a nepodali to, co vyjadřuje symbol „číše vody studené“.

Z období nerozdělené církve (přibližně z 1. tisíciletí po Kr.) připomeňme Martina, vojáka, později řeholníka a biskupa z Tours (4. stol. po Kr.). Ještě jako voják dal chatrně oděnému žebrákovi půlku svého pláště, který rozpůlil svým mečem. Sám v rozpůleném plášti vypadal směšně, ale zapsal se do dějin jako příklad charity a příklad mírumilovného použití meče.

V 10. století se objevuje v dějinách církve významný pokus o obnovu křesťanského života i církve. Z benediktinského opatství v Cluny (ve východní Francii) vychází podnět reformě živé zbožnosti. Clunyjské hnutí se snažilo kromě jiného vést účinný boj proti sociálním bídám tehdejší společnosti. V Cluny byl mimo jiné i útulek a nemocnice pro chudé (ročně pečovali až o 70 000 chudých). Výraznou kapitolu do dějin boje křesťanských srdcí proti bídě napsal zakladatel františkánského řádu František z Assisi na přelomu 12. a 13. století.

V českých zemích z předhusovské doby nutno zmínit alespoň Anežku Přemyslovnu Českou a její vrstevnici Zdislavu z Lemberka, s jejichž jmény jsou spojeny počátky historicky doložitelné organizované české diakonie.

Mezi Husovými předchůdci vyniká v tomto směru Jan Milíč z Kroměříže a jeho pražský Jeruzalém (v blízkosti dnešní Konviktské ulice na Starém Městě).

Jednota bratrská byla vždy pohotová ke službě chudým. Bylo samozřejmostí, že v bratrských městech a obcích vedle modlitebny, sborového domu a školy měl důležité místo i špitál, útočiště nemocných a útulek pro staré a opuštěné. Nelze se nezmínit, jak členové Jednoty bratrské se v polském Lešně za svého pobělohorského exilu ujímali nemocných při morové epidemii (i přes přísný zákaz městské správy).

Rovněž obě větve světové reformace, luterská i kalvínská, významnými příklady nemocnic, sociálních ústavů atd. obohatily historii křesťanské diakonie.

Mimořádný v tomto ohledu byl i vklad pietismu; připomeňme alespoň rozsáhlé křesťanské ústavy v Halle a/S., které založil August Hermann Francke.

Samostatnými kapitolami v těchto dějinách jsou např. aktivity vězeňské diakonie, zámořské misie, boje proti otroctví, diakonické podněty zakladatele metodismu Johna Wesleye, nezištná práce Armády spásy mezi lidmi na okraji společnosti atd.

Tradice diakonie, jejíž počátky jsme sledovali už v 1. tisíciletí křesťanství v období nerozdělené církve, pokračuje dodnes i v církvi římskokatolické v pestré škále zařízení, charitativních, diakonických a sociálních (názvy některých řádových nemocnic a ústavů ukazují na jejich výlučné diakonické a charitativní zaměření).

Evangelické církve jednotlivých denominací působící v potoleranční době na území České republiky dávají rovněž vzácné podněty a příklady křesťanské služby (sirotčince, diakonie, domovy pokojného stáří apod.). Z nejznámějších z minulého století jmenujme alespoň Krabčice a Václava Šubrta (v rámci reformované církve).

O některých bude zmínka v dalších kapitolách.

2. Jak začínala diakonie v Církvi bratrské

V úvodu jsme připomněli, že Církev bratrská již v prvním desetiletí práce zahájila aktivity v oblasti diakonicko-sociální. Byly velice skromné a vyznačovaly se několika základními rysy, které můžeme postupně sledovat ve všech směrech této práce v prvních 70 letech existence naší církve.

Především to byla dětinná víra v Boží lásku a všemohoucnost a očekávání na Boží pomoc v pravý čas. Dalším byla mimořádná obětavost a nenáročnost většiny zúčastněných vůči sobě samým. Mnohé práce byly vykonávány zdarma, bez nároku na mzdu, pouze za „ubytování a stravu“. V počátcích naší diakonicko-sociální práce se zřejmě ani nepamatovalo na nemocenské a sociální zajištění zaměstnanců (což pro situaci v desetiletích minulého století nepřekvapuje, protože tehdy ještě podobný systém v celé společnosti neexistoval - v některých oblastech naší sociální práce však tato praxe přesahovala až do období první republiky).

Začátky byly vesměs chudobné a těžké - o to větší radost, chválu a děkování nebeskému Otci čteme v mnoha dochovaných záznamech nebo publikovaných vzpomínkách. Bohaté zkušenosti s vyslyšenými modlitbami, s Boží věrností a pomocí se ozývají ve výročních zprávách jednotlivých úseků diakonicko-sociální práce. Když naše církve po 70 letech, v roce 1950, musela většinu své viditelné sociálně-diaconické práce ukončit nebo podstatně omezit a změnit, vydala malou brožuru, v níž je stručný přehled činnosti tehdy existujících 4 samostatných spolků: Křesťanské služby, Starobince, Podpory a Diakonie.

V úvodu čteme tyto odstavce: „Lidé, kteří přijali Boží milost a spasení v Ježíši Kristu, si vždy znovu uvědomují úkol, který jim byl Pánem svěřen. Jsou povoláni ke službě bližním a dobře vědí, že by jejich svědectví o Kristu bylo hluché a neúčinné, kdyby nebylo provázeno praktickou pomocí všem, kteří pomoci potřebují. Probuzení křesťané měli proto vždycky zájem o sociální práci, jejíž základy ostatně jsou s křesťanstvím spjaty zcela nerozlučně.

Křesťané nečekají, až co jim zbude, ale jsou hotovi dávat i z toho mála, které jim Bůh svěřil. Tak to činila i naše církve, tehdy ještě svobodná reformovaná, když začínala na počátku tohoto století svou sociální práci. Měla tehdy velmi málo členů - něco přes tisíc - zato však hodně starostí s vydržováním své duchovní práce a se stavbou modliteben. A přece si její členové, pocházející téměř výhradně ze slabších sociálních vrstev, troufají i na práci sociální. Nemohou jim být lhotejné opuštěné děti, strádající stařenky, musí podat pomocnou ruku pozůstalým bez prostředků... Skromně začínala práce br. kaz. Urbánka mezi dětmi bez domova, ale v tehdejší době, kdy sociální péče byla v plenkách, i málo znamenalo hodně. A v malém měřítku začínaly svou práci i ostatní složky naší sociální práce.

Tato práce měla své zvláštnosti. I když ji podporovali členové všech sborů, byla vedena pod patronací sborů, ze kterých vyšla. Jen práce Podpory se úplně vymanila z tohoto spojení a stala se i ve své správě záležitostí širší církve. Druhým charakteristickým rysem byl právní základ sociální činnosti, jež se dala vesměs na podkladě spolkovém. Jinak to nebylo ani možné, když ani sbory ani církve, jako náboženská společnost státem neuznaná, neměly možnost vést sociální práci svým jménem.“

Tato situace trvala až do roku 1950. V prosinci 1950 byla Státním úřadem pro věci církevní provedena likvidace spolků a schválen převod uvedených 4 spolků na Jednotu českobratrskou. Ta se totiž podle církevních zákonů komunistického státu z r. 1949 stala státem uznanou a mohla vykonávat sociální práci přímo.

Přesto však i tyto jednotlivé úseky sociální práce postupně zanikaly.

Vraťme se však zpět do prvních desetiletí existence Církve bratrské - tehdejší Svobodné reformované církve. V dalších kapitolách si přiblížíme tyto úseky sociálně-diakonické práce:

- Domovina - spolek pro záchranu mravně narušených dívek a mladých žen
- Podpora
- Sirotčinec - dětský domov
- Starobinec
- Dětská ozdravovna
- Diakonie
- Misie mezi „bratráčky“
- Nádražní misie
- Letní tábory
- Boží bojovníci
- Ubytovny

3. Domovina

Sociálně-diakonický spolek Domovina byl založen na ustavující schůzi v prosinci 1886 v Anglickém sále v Poštovské ulici (dnešní Karolíny Světlé). V dosud publikovaných informacích o tomto spolku, o místech jeho působení, době působení a ukončení jeho činnosti je mnoho nepřesností a záměn (v posledních 60 letech je běžně uváděno, že vila Slavětinka byla v Braníku; domek u vily Koulky a statek u Davle nebyly uváděny atd).

Účelem spolku byla záchrana dívek a mladých žen, které propadly prostituci.

Z té skutečnosti, že se nově vzniklá církev rozhodla v sociálně-diakonické oblasti zahájit činnost právě v tomto směru, můžeme usuzovat, že prostituce byla i v 80. letech minulého století velkým morálním a sociálním problémem. Bylo to v období, kdy mnoho velmi mladých děvčat z venkova přicházelo do Prahy a dalších velkých měst do služby a učení. Často přijížděly samy a nezkušené a nepoučené už při příjezdu končily na nádražích v rukách náhončích veřejných domů.

V svolání spolku Domovina z r. 1888 čteme: „Spolek Domovina se utvořil v Praze za tím účelem, by dívkám a ženám mravně kleslým, když by se k lepšímu životu navrátiti chtěly, byla dána možnost k dosažení tohoto jejich cíle.

Za tou příčinou poskytuje spolek dívkám i ženám, které jeho pomoci hledají, ochranného útulku, úplného tělesného zaopatření, podmínek polepšení a hledí zvláště k tomu, by svěřenkám svým dal pevného zaměstnání, které by jich čestně a samostatně vyživiti mohlo.

Od svého založení až do dnešního dne působil spolek tiše a omezil činnost svou pouze na příspěvky svých členů, pak na milodary svých soukromých přátel. Tichá práce spolku, sama v sobě požehnaná, došla však brzo veřejného uznání, a když konečně i zeměpanské úřady bezpečnosti, sledující tuto práci, vyjádřily přání, by spolek činnost zvláště potulné ženské mládeži pražské vydatněji věnoval, tu odhodlalo se ředitelstvo spolku tímto provoláním na sebe i na spolek upozorniti v té důvěře, že najdou se mnozí dobrodincové, kteří buď jako členové ve spolku samém pracovati budou, aneb kteří peněžitými dary aneb dary v obnošeném šatstvu a prádle lásku svou a uznání své spolku osvědčí.

Spolek poskytuje pomoci všem dívkám a ženám pomoc hledajícím, bez rozdílu národnosti a náboženského vyznání.“

Stanovy spolku byly schváleny c. a k. místodržitelstvím 28. 8. 1886. V průběhu roku 1887 (asi v 1. pololetí) si spolek pronajal domek vedle vily Koulka (zemědělská usedlost) na Smíchově č. p. 189 (vila Koulka dosud stojí, památkově chráněna, v ul. Křížové nad Smíchovským nádražím. V okolí jsou tři ulice, v nichž se název „Koulka“ užívá).

V tomto malém domku (který patrně dosud stojí a je stavebně s vilou Koulka spojen) působila Domovina do konce října 1888. Byl to objekt malý se základním vybavením. Ve zprávě z r. 1888 se píše: „Prostředky naše skrovničké nedovolovaly širší činnost“. Pomýšlelo se na zakoupení nebo nájem příhodného objektu. Po pilném hledání odhodlala se správa spolku ke koupi domu č. 159 v Braníku (usnesení ze dne 25. 8. 1888). Spolek již v té době dostal výpověď z domku u Koulky. Zánovní domek (z r. 1881) se zahradou byl zakoupen za 5 150 zlatých. Ve výroční zprávě z února 1889 čteme: „Slavnostním dnem spolku bylo otevření útulny Bránické dne 9. 11. 1888, kteréž se dělo za hojného účastenství členů a přátel spolku“.

V dalších ročnících časopisu Betanie můžeme podle dílčích i podle přehledných výročních zpráv sledovat, jak byl postupně tento obnos splácen: v roce 1890 se uvádí, že za 3 roky bylo již splaceno 3 650 zlatých. Na výroční schůzi 17. 4. 1894 bylo ve zprávě mimo jiné konstatováno, že „dům sešel, takže je potřebí velkých oprav. Jedná se o koupi jiného a prodej starého.“ V srpnu téhož roku přináší Betanie zprávu, že ve spolkovém domě v Braníku se ztratila voda... Dům byl po provedení nutných oprav prodán (červenec 1894).

Ve zprávě o valné hromadě dobročinného spolku Domovina za správní rok 1895 - 1896 je mimo jiné uvedeno, že v srpnu 1895 se přestěhovali do nového ústavu ve vile Slavětínka (zobrazení v příloze zprávy - B 14/5, 1896). Slavětínka byla na Žižkově v těsné blízkosti vily Tereza v dnešní Italské ulici. Kolem roku 1970 byla zbourána.

Spolek Domovina a jeho sociálně-diakonická činnost byl jediný tohoto druhu v celém Rakousko-Uhersku. Dokonce se lze domnívati, že podobné zařízení u nás asi nebylo od dob Jana Milíče z Kroměříže a jeho Jeruzaléma

(v předhusovském období). Tento názor byl o Domovině vyjádřen v dobovém tisku několikrát. První taková zpráva byla otištěna v jednom z nejserioznějších časopisů, který kdy v českých zemích vycházel. Byla to Naše doba, kterou založil a redigoval prof. Dr. T. G. Masaryk. Jak se do tohoto časopisu zpráva o Domovině dostala?

Jak je známo, farář František Urbánek musel k 1. 1. 1898 opustit hrubolhotecký reformovaný sbor pro odmítání křtít děti rodičů, kteří nežili posvěceným životem a odmítali biblickou kázeň. Zbaven místa přestěhoval se s manželkou do Prahy. Jeho přítel prof. Dr. T. G. Masaryk mu nabídl místo v redakci Naší doby: psal podle pokynů T. G. Masaryka recenze knih, referáty o kulturních, náboženských a dalších aktualitách atd. František Urbánek, který krátce po příchodu do Prahy začal soustavně spolupracovat se svým dalším blízkým přítelem Aloisem Adlofem ve sboru Svobodné reformované církve v Petřské ulici a zanedlouho i na dalších místech, přišel do úzkého kontaktu se spolkem Domovina a 2x - v letech 1898 a 1899 to byl nejpravděpodobněji on, kdo otiskl v Naší době podrobný výťah z jeho výroční zprávy. V Naší době (ročník 5/9: 863, 1989) čteme: „Spolek náš má před důležitý cíl a žel nemá v Čechách soka. V Anglii, Americe, v Německu jest mnoho takových spolků, ale v zemi Husově a Milíčově jen jeden spolek k vydržování ústavu pro mravně zpustlé ženy a dívky.

Za rok bylo v ústavu 21 chovanek. Kdo můžeš podepří Domovinu!“

Poznamenejme, že později bydleli Urbánkovi v Husinecké ulici a to bylo od vily Slavětinky asi 10 minut pěšky.

Ještě další zajímavost je spojena s Domovinou a oběma připomenutými přáteli: T. G. Masarykem a Františkem Urbánkem. V den svých narozenin, 7. 3. 1899, měl prof. Dr. T. G. Masaryk na podnět spolku Domovina přednášku „O mnohoženství a jednoženství“. Pan farář Urbánek měl doslov o spolku Domovina. Ve zprávě se dočteme, že přednáška byla zajímavá, konala se v Konviktském sále a byla velmi početně navštívena. Farář Urbánek „tento ústav čelící nemravnosti v širší známost uváděl a k podpoře ho odporučoval“. V nedávno vydané knize P. Kosatíka: Osm žen z Hradu (Mladá fronta 1993) je zmínka o tom, že paní Ch. G. Masaryková „od roku 1886 pracovala ve spolku pro záchranu svedených děvčat Domovina na Žižkově“.

V druhé polovině prvního desetiletí 20. století se spolek dostal do krize. Ještě v roce 1907 v Kalendáři Mír (9. ročník - inzerce) čteme inzerát, že „se přijímají ženy a dívky... vila Slavětinka, č. p. 467 Žižkov.“

V roce 1908 se dočítáme v Betanii „že spolek Domovina netěšil se v Praze zvláštní přízni veřejnosti. Nyní zakoupil statek v Sázavě u Davle, kamž i ústav loňského roku (tedy 1907) přesídlil“. Ale už na podzim téhož roku přináší Betanie informaci, že „vidělo se tedy prospěšnějším přenést ústav zpět na staré místo na Žižkov do vily Slavětinky“.

V zápise z výroční konference Svobodné církve reformované v roce 1910 je tato stručná poznámka: „Domovina dosud nezanikla, protože má své závazky, kterým musí dostáti“.

A konečně v 1. pololetí 1911 přináší Betanie: „Důležité upozornění o Domovině: Dne 8. února 1911 konána mimořádná valná hromada. Bylo usneseno spolek Domovina rozpustit. Nestačili jsme na úkoly, které nám stanovy ukládaly. Všichni bratři, kteří dříve v této práci stáli, jsou zahrnuti prací a proto neměli více radosti

tímto způsobem v této práci pokračovati. To neznamena, že přestáváme pečovat o ztracené a bloudící duše... Všechny bratry a sestry, kteří přispívali na Domovinu prosíme, aby nyní pamatovali na dobročinné podniky naší církve.“

Po 25 letech přestala existovat první ze sociálně-diakonických aktivit naší církve. Ústavem Domoviny prošlo několik desítek, možná přes 100 dívek a mladých žen (podle publikovaných zpráv byly mezi nimi i 13 a 14leté). Podrobnější údaje nejsou známy. Jenom nebeský Otec ví, kolika z nich bylo poslouženo k nalezení cesty k novému životu.

4. Sirotčinec

Z českých církví, navazujících na domácí reformaci, zahájily péči o sirotky ve 2. polovině minulého století obnovená Jednota bratrská a reformovaná církev.

V časopise Betanie v minulém a na začátku tohoto století se téměř pravidelně objevují místa jejich sirotčinců (Čermná, Potštýn, Dubá, Krabčice, Telecí) jako adresáti dobrovolných finančních příspěvků.

Záhy po vzniku samostatného sboru naší církve na Žižkově se snažil jeho kazatel František Urbánek o vytvoření útulku pro opuštěné děti. Možná, že z části spolupůsobil i příklad ze Staré Turé, kde podobný útulek vznikl už v roce 1901.

V rámci žižkovského sboru bylo jedno opuštěné dítě umístěno v roce 1905 do křesťanské rodiny.

Bratr kazatel František Urbánek však usiloval spolu se svou švagrovou Boženou Jehličkovou o získání vlastního objektu. V Betanii z podzimu 1908 je zpráva, že „Evangelická jednota v Žižkově zakoupila koncem srpna domek se zahradou ve Chvalech u Karlína.“ V něm 2. října téhož roku začala, s plným spolehnutím na Boží pomoc, práce a služba opuštěným dětem.

V období kolem 1. světové války byly otevřeny menší domovy v Horních Černošicích (1913), v Bolevci u Plzně (1916) a v Novém Městě nad Metují (1920). Jejich činnost však byla již v letech 1920 - 1922 postupně ukončena a přenesena do chvalského sirotčince.

Po vzniku samostatné Československé republiky zaměřila Jednota českobratrská svoji misijně-evangelizační práci i na Slovensko a do nejvýchodnější její části - na Podkarpatskou Rus. Zvláštním Božím nástrojem v této oblasti byl bratr Pavel Černý (dědeček současného předsedy RCB), který byl vedoucím státním úředníkem v podkarpatoruské zemské sociální péči. Jeho prostřednictvím jsme se podíleli na chodu státního domova pro opuštěné děti ve Svalavě. Později Jednota českobratrská převzala domov cele do péče a správy a v průběhu dalších roků vybudovala zde nové zařízení, na tehdejší dobu velice moderní. Po celou dobu vedla práci v tomto domově obětavá sestra T. Karasová. Nadějná činnost v našem vlastním objektu byla násilně ukončena po rozbití Československa na podzim 1938.

V modlitebně žižkovského sboru naší církve se pravidelně vždy na Nový rok večer konala výroční schůze - pobožnost spolku Evangelická jednota (od 1. 1. 1931 se spolek změnil v obdobný s ekumeničtější názvem Křesťanská služba). Při novoroční schůzi 1939 podával zprávu o sirotčinci ve Svalavě, jako po mnoho minulých let - tentokrát však naposledy, bratr Pavel Černý starší. Uvedme z ní

několik vět: „Dnes po 15-leté činnosti podáváme poslední zprávu o naší práci na Podkarpatské Rusi. Sirotčinec ve Svalavě již není. Různé city ovládají dnes naše srdce. Na prvním místě je to však smutek. Ano, truchlíme po zaniklé práci. Byla to krásná práce, jedna z nejkrásnějších. Pečovat o děti opuštěné, na výchově i výživě ohrožené, a při tom moci rozsévati do srdcí těchto dětí to nejkrásnější símě! Při tom rozsévání padlo mnohé símě podle cesty, na skálu, mezi trní, avšak mnohé též v dobrou půdu, a On dal jemu vzrůst, slunce a vláhu. To jsou ta aktiva, z nichž se dnes radujeme a za něž Otcí nebeskému děkujeme. Sta chlapců a děvčat prošlo svalavským ústavem a většina těchto dětí, nyní již též mužů a žen, zajisté si ráda vzpomene na doby v něm prožité. Pán Bůh vždy tak milostivě a dokonale pečoval o nás, že jsme nikdy a v ničem neměli žádného nedostatku.

Nemohu dnes uvést přesná data o počtu a pohybu dětí, jelikož vše zůstalo v mém bytě v Užhorodě, kteréžto město jsem byl nucen opustit urychleně po známém rozhodnutí v Mnichově. Na Podkarpatské Rusi nezanecháme ani haléře dluhu. Oproti tomu hodnotím majetek našeho spolku skládající se z domu ve Svalavě, z pozemku a inventáře nejméně za 160 000 K.

Počátkem měsíce listopadu byly poslední děti rozvezeny a umístěny jednak v rodinné a ústavní péči na Podkarpatské Rusi, jednak v sirotčinci ve Chvalech. Ještě před odvezením posledních dětí byl náš ústav obsazen vojskem maďarským a toto se v něm nachází ještě dnes. Tato okolnost znemožňuje nám s domem volně disponovati, tento prodati neb pronajmouti“.

K tomu ještě připojuji několik údajů z knihy zápisů výborových schůzí spolku Křesťanská služba:

srpen 1939: Zpráv není. Uvažováno, zda požádat říšskou vládu o ochranu našich zájmů.

Duben 1944: Došel dotazník ohledně budovy ve Svalavě. Bude vyplněn a odeslán.

říjen 1945: Přihlásíme se k náhradě škody za budovu ve Svalavě.

Únor 1946: U Národní banky československé přihlášena budova jako nemovitost v cizině.

Tímto zápisem zprávy o svalavském sirotčinci a budově končí. Podkarpatská Rus byla téměř 50 let pod sovětskou správou.

Vraťme se však zpět na začátek 30. let. V roce 1931 byla Křesťanská služba požádána vykonavatelem poslední vůle po zakladateli Nadace dětské opatrovny v Cholticích u Pardubic, aby spravovala toto zařízení. V říjnu 1931 byla zahájena činnost opatrovny. Práce v ní trvala nejdéle ze všech filiálních ústavů: až po únoru 1948 byla převzata státní správou.

Pro upřesnění některých okolností zmíníme ještě jednu událost z této doby. Počátkem roku 1934 po velké důlní katastrofě na dole Nelson v Severočeském revíru v Oseku přišlo na 200 dětí o své otce. Spolek Křesťanská služba nabídl, že přijme do sirotčince ve Chvalech 2 děti na celé zaopatření zdarma. Ve výroční zprávě za rok 1934 se dočítáme, že „ani pro jediné dítě nebylo použito této nabídky, tak dobře námi míněné. Později okresní péče o mládež přidělila nám 2 děti hornické z Duchcova, které však nebyly zasaženy katastrofou.“

V letech 1935 - 1936 krátkodobě působila opět v Novém Městě nad Metují naše opatrovna pro nemocné děti.

Více než 45letá péče o opuštěné děti patřila k nejrozsáhlejším sociálním aktivitám v dosavadní historii Církve bratrské. Navíc jako jediná měla po plných 21 roků svůj vlastní časopis „Pozdrav ze Chval“ (1916 - 1924 a 1931 - 1942). A sestra B. Jehličková si po dobu svého působení ve Chvalech zaznamenávala zkušenosti s Boží věrností, pomocí a doslova zázraky při vyslyšených modlitbách. Z nich na začátku 2. světové války vydala „Vzpomínky“. Tato knížka i připomenutý časopis jsou i po 60 letech povzbudivou četbou, která nás musí naplnit radostí a vděčností za předivnou Boží péči. Starostí, drobných i velkých bylo nemálo v domově s průměrným počtem dětí postupně až 60 - 70. Přesto je s dětinnou důvěrou svěřovali Nebeskému Otci a nedaleko sirotčince měli místo, které symbolicky nazvali „hrob pohřbených starostí.“ Připomeňme si několik vět z těch starých zkušeností. Ve zprávě ze sirotčince v r. 1917 - předposledním roce 1. světové války čteme: „hledíme v nebe a počítáme se zákony Boží říše.“ O rok později, v létě 1918: „... prý málo píšeme o tom co potřebujeme. To předkládáme jedině nebeskému Otci.“ A v roce 1935: tetička B. Jehličková v proslovu na výroční schůzi 1. ledna položila posluchačům otázku, zda se tato služba dětem vyplácí. A hned odpověděla: „Podle počtů této země se takové dílo nevyplácí. Ale každý služebník Boží ... musí umět násobilku nebes.“

Jako o většině sociálně-diakonických aktivit, tak i o sirotčincích byly pravidelně otiskovány informace v církevních časopisech. Zároveň byly zveřejňovány podrobné seznamy všech dárců. I ty jsou výmluvné: od doslova jednorunových „šartů vdovy“ až po částky několikaciferné. Mezi jmény objevíme i choť prvního prezidenta ČSR paní Charlottu a její dvě dcery Alici a Olgu. Z počátku 20. let jsou doklady o tom, že bratři metodisté v začátcích svého působení v Československu finančně přispěli několika desítkami tisíc Kč na naši práci mezi sirotky. Po roce 1923 začali podobnou vlastní práci.

Závěrem si připomeňme, že kromě tetičky B. Jehličkové a sestry T. Karasové obětavě na připomenutých místech sloužilo několik desítek dalších sester i bratří. Z nich uveďme alespoň sestry Marii a Růženu Bechnou, Ludmilu Kasandovou a Em. Machovou.

5. Podpora

Výroční konference Svobodné reformované církve v roce 1904 pověřila Církevní výbor (předchůdce Rady církve), aby založil spolek, který by byl „pokladnou úmrtní“ pro členy církve. (Připomeňme, že tato konference byla v dosavadních jednou z nejvýznamnějších: byl schválen a ustaven právě Církevní výbor jako důležitý mezník na cestě k osamostatnění církve od přílišné závislosti na misii (nejen finanční). Podle usnesení konference bylo vydáno v roce 1904 již třetí Vyznání víry a řád Církve).

Církevní výbor pověřil vypracováním příslušných dokumentů pro založení spolku bratra Aloise Adlofa. 15. prosince 1904 byla konána v modlitebně v Petřské ulici ustavující valná hromada spolku Podpora. V programovém prohlášení se přihlásil k apoštolské výzvě „jedni druhých břemena neste“ (Galatským 6,2). Členy Podpory

mohli být jen členové církve. Při jejích úmrtí se pozůstalým vyplácela podpora na úhradu potřebných nákladů i jako sociální pomoc.

Koncepce tohoto spolku byla v tehdejší době opravdovou pomocí: většina členů neměla totiž nárok na pohřebné z veřejných prostředků a počátkem tohoto století neměla většina ani nárok na důchodové zabezpečení (vše bylo tehdy v počátcích).

I začátky spolku Podpora byly skromné. Ve zprávě o valné hromadě za 2. správní rok (z 24. 1. 1907) čteme postesk předsedy spolku bratra A. I. Škardy, že „nemůže s bolestí pominouti nemalého zájmu, který jevil se o spolek, ač známy jsou členům zásady naše.“

Na druhé straně musíme připomenout, že spolek Podpora již ve svých začátcích nejednou rozšířil svou činnost a péči o potřebné. Např. v připomenuté zprávě z ledna 1907 je zmínka o tom, že prostřednictvím Podpory bylo postaráno o dva chlapce - sirotky sestry Krejzové z Husince, jichž se ujali manželé Přikrylovi se Sudic na Moravě. Podobně v roce 1914 je uvedeno, že Podpora se stará o čtyři chlapce v sirotčinci Jednoty bratrské v Čermné.

Kolem roku 1910 se začalo ve spolku Podpora vážně uvažovat o další službě: o vytvoření „starobní útulny“ - útulku pro staré členy - starobince. V tomto roce Betanie otiskla dva články bratra A. Adlofa (jeden společně s bratrem Josefem Kostomlatským), v nichž seznamuje s touto myšlenkou. V obou člancích je uvedeno, že to bylo touha jeho zemřelé manželky Jaroslavy (+ 1909), vybudovat útulek pro staré lidi.

Spolek Podpora se této myšlenky skutečně ujal. Už od roku 1910 nacházíme v časopise Betanie mezi pravidelnými dárci na misijní i sociální práci rubriku „na starobní útulnu spolku Podpora“.

V roce 1913 byl v Berouně - Závodí zakoupen domek č. p. 53. V něm byly upraveny tři místnosti a 7. června 1914 - tedy krátce před vypuknutím 1. světové války - byl starobinec slavnostně otevřen. Další informace o starobinci jsou ve stejnojmenné kapitole.

Spolek Podpora pokračoval v nezměněné podobě ve své činnosti až do roku 1951. Za tuto dobu, t. j. za 47 roků byly vyplaceny podpory pozůstalým 644 bratří a sester.

V roce 1951 měla Podpora 1 700 členů. Podobně jako Diakonie, Křesťanská služba (pečovala o opuštěné děti) a Starobinec i Podpora ukončila začátkem roku 1951 svou spolkovou činnost, rozpustila se a práce i majetek převedla na Jednotu českobratrskou.

V roce 1953 utrpěla Podpora při peněžní reformě značnou finanční ztrátu. Přišla téměř o 90 % svého jmění. Všechny vklady z doby předválečné a válečné byly totiž při reformě na podzim 1945 považovány za vázané a nemohlo se s nimi volně nakládat. Při reformě v červnu 1953 byly tyto vázané vklady prohlášeny za propadlé.

Tento velký finanční otřes a ztráta jmění vyvolal úvahy o likvidaci Podpory, neboť dosavadní systém podpor pozůstalým znamenal velké finanční břemeno. K likvidaci se klonilo vedení církve, bylo o tom jednáno i na konferencích. Naopak bratří v předsednictvu Podpory prosazovali pokračovat v činnosti. Byl pořízen znalecký posudek pojistného matematika. Ten ubezpečoval, že práce může bez ohrožení pokračovat. Další léta však ukázala, že odborný posudek byl nereálný. Výdaje

Podpory byly v několika letech vyšší nežli příjmy, protože přibývalo úmrtí a přírůstek nových členů byl nepatrný.

Za vzniklé situace rozhodla celocírkevní konference v roce 1983 ukončit činnost Podpory. I tak byla tato forma sociální práce naší církve ze všech dosud uplatňovaných služeb nejdlejší. Plných 79 roků pomáhala naznačeným způsobem rodinám svých členů.

6. Starobinec

V kapitole o spolku Podpora je naznačeno, že kolem roku 1910 se objevila myšlenka na vytvoření útulku pro staré členy - starobince. Pravidelnými finančními sbírkami byl vytvořen základní fond a již v dubnu 1913 byl zakoupen v Berouně - Závodí domek pro budoucí útulek. S radostí a obětavostí připravoval objekt první kazatel berounského sboru bratr Čeněk Lešetický s manželkou Blaženou. Sestra také v roce 1914 napsala podrobné zprávy pro oba církevní časopisy Betanie a Mladý křesťan o přípravách a otevření starobince 7. června 1914. Slavnostního shromáždění se zúčastnili mimo jiné bratři kazatelé Alois Adlof a Pavel Zelinka, sestra Božena Jehličková a další. Prvními obyvateli starobince byly sestry M. Počtová z Berouna a M. Ševčíková ze Smíchova.

Berounský starobinec sloužil téměř 10 roků. Na jaře v roce 1923 se v našem církevním časopise Světlo objevila výzva k hledání nového objektu, protože dosavadní už nevyhovoval svou kapacitou i umístěním v klimaticky nevhodné lokalitě. V církvi byla vyhlášena sbírka „100 000 na Starobinec“.

V červnu 1923 došlo i k zásadní změně organizační: Podpora, která dosud spravovala i záležitosti starobince se nadále soustředila na svůj původní úkol a pro správu domova starých bratří a sester byl vytvořen nový samostatný spolek Starobinec Jednoty českobratrské. Také i v otázce nového domu pro starobinec dal nebeský Otec brzy příznivou odpověď. A tak časopis Světlo již v říjnovém čísle 1923 oznamuje, že se starobinec stěhuje z Berouna do Hamru nad Nežárkou u Veselí nad Lužnicí. Zde se více než 20 roků o rozsáhlou rodinu starých bratří a sester obětavě staral bratr Alois Pluhař s manželkou.

Období po skončení 2. světové války přineslo i mnoho změn v naší společnosti. Pro starobinec byl získán zámek v Suchomastech u Berouna. Ten ve srovnání s kamennou tvrzí v Hamru nad Nežárkou, jejíž modernizace by byla neúnosně nákladná, umožňoval vytvořit modernější vnitřní prostředí odpovídající standardu 20. století.

Spolek Starobinec Jednoty Českobratrské musel v závěru roku 1950 rovněž změnit statut, rozpustil se a práce přešla pod přímou správu církve. Starobinec - domov důchodců zůstal v její správě ze všech sociálních ústavů nejdéle. Na začátku 60. let jej také přezval stát do systému sociální práce.

7. Dětská ozdravovna

Na jaře roku 1909 uveřejnil časopis Betanie článek o letní útulně, kterou si předsevzala zřídit na venkově filiálka KSM na Smíchově pro zotavení městských dětí, zejména z nemajetných rodin.

Článek informuje o tom, že smíchovští zatím nemají finanční prostředky na najmutí nebo dokonce koupi vhodného objektu. Proto prosí bratry, sestry a přátele bydlící na venkově, aby podle svých možností - zdarma nebo za mírný poplatek - přijali do svých domácností dítě na část prázdninového období.

O prázdninách 1909 byly uskutečněny celkem tři výpravy s 18 účastníky. První směřovala do Miličina, druhá na Náchodsko a třetí na Plzeňsko. V Miličíně byly děti společně v domku jedné naší sestry, na dvou ostatních místech byly děti umístěny jednotlivě v rodinách.

V dalších 4 letech jezdily sestry s dětmi jen do Miličina. V letech 1912 - 1913 dokonce do pronajatých větších místností. Po sedmileté přestávce způsobené 1. světovou válkou byla Letní útulna v Miličíně provozována v pronajatých místnostech až do roku 1926. Tehdy dostala z dosud používaných místností výpověď. V období bezradnosti a hledání vhodného objektu odpověděl Pán Bůh na modlitby mnoha sester a bratří, kterým ležela na srdci a myslí tato sociální práce. Přivedl smíchovské do zcela nové oblasti, do Kařezu, mezi Zdicemi a Rokycany. Byl zde zakoupen poměrně velký dům s věží a rozsáhlou zahradou. A tak v létě 1927 mohlo do upraveného objektu ozdravovny přijet kolem 30 dětí.

Tak jako každoročně v minulosti v Miličíně i v Kařezu byla letní sezóna zakončena Hodem lásky. Během dalších více než 20 roků mohlo prožít vždy nejméně 30, od konce 30. let dokonce ještě více dětí velkou část prázdnin v krásném prostředí podbrdských lesů a rybníků s každodenní zvěstí o Boží lásce.

I tato práce musela krátce po roce 1948 skončit. Dlouhá léta totality sídlil v domě ozdravovny místní národní výbor.

Protože Církev bratrská má v současné době 2 rekreační objekty (na Rybništi v Lužických horách a na Valašsku), byl dům v Kařezu po navrácení církevního majetku prodán.

8. Misie mezi „bratrány“

Od roku 1901 působil v Hamburku mezi lidskými troskami misionář Mayer. Pravděpodobně jeho příklad povzbudil bratry a sestry v Berouně, kde byla živá evangelizační práce, k podobné záchranné a misijní činnosti. Při ní se zaměřili na „bratrány“. Dobový článek v časopise Betanie z r. 1908 je charakterizuje těmito slovy: „Jsou to lidé, kteří vesměs mívali pěkné existence, avšak příčinou hřícha, zvláště alkoholu, klesli tak hluboko, že hlouběji už to nejde. Zaměstnávají se obyčejně regulováním řek a stavěním železnic.“

Tito tehdejší bezdomovci „spějí ve společné boudě na břehu řeky. Nemyjí se, neholí ani nestříhají a také ani nepřevlékají. V oděvu a prádle chodí až z nich spadne.“

K těmto vyděděncům společnosti směřovali několikrát v týdnu kroky berounských bratří (v Berouně byl od roku 1909 samostatný sbor naší církve s kazatelem Čeňkem Lešetickým). Berounský sbor organizoval prostřednictvím časopisu Betanie sběr

obnošeného šatstva a prádla i finančních prostředků. Vše využívali v péči o „bratrány“ i ve snaze přivést je zpět ke spořádanému životu.

V časopise Betanie z listopadu 1908 je v další zprávě o misii mezi bratrány radostné sdělení, že šest mužů mohli očistit, opatřit prádlem a oděvem. Jeden mladík, takto částečně „zcivilizovaný“ mohl chodit znovu mezi lidi a tedy i do shromáždění.

V závěru informativních zpráv o této nelehké misijní a sociální práci berounského sboru je uvedena adresa br. J. Novotného, na níž se mají posílat zejména věcné dary (šatstvo atd.). Jako autor těchto zpráv býval podepsán „Čenkovič“ - bez křestního jména. Bylo to jméno konkrétního berounského bratra anebo pseudonym vytvořený z křestního jména berounského kazatele?

9. Diakonie

Diakonie v užším slova smyslu je spojena s působením sester diakonek a jejich péčí především o nemocné v nemocnicích a v rodinách. Vznik evangelické diakonie hledejme v dnešním Porýní-Vestfálsku u faráře malého evangelického sboru Theodora Fliednera (1800 - 1864) v Kaiserswerthu. Zde nepatrných začátků vznikl v roce 1836 první mateřský dům sester diakonek. Připomeňme, že i on měl své předchůdce. Byl to již např. katolický řád Milosrdných sester Vincenta de Paula.

Obě tato společenství vstupovala do velmi neutěšeného prostředí: tehdejší „špitály“ vynikaly nedostatkem vybavení, nečistotou a nevalnou pověstí osob, které ošetřovaly nemocné.

Sestry, které se v minulém století pro službu diakonek rozhodovaly, přinášely obět i tím, že přijaly povolání, které stálo na společenském žebříčku velmi nízko.

České evangelické církve přišly do prvního kontaktu s kaiserswertským hnutím pravděpodobně v osobě rodné sestry faráře Jana Karafiáta - Marie Karafiátové z Jimramova. Po několikaleté přípravě byla oddělena ke službě diakonky v Kaiserswerthu v roce 1865. Žel, za 3 roky zemřela, aniž se mohla této službě věnovat v českých zemích.

Teprve však na začátku tohoto století byla i u nás uvedena do života podobná křesťanská služba. Na podzim 1903 se konala první společná mezidenominační schůze o diakonii. Zúčastnili se jí zástupci čtyř evangelických církví: bratrské evangelické církve (dnešní Jednota bratrská), luterské, reformované a svobodné reformované církve.

V únoru 1904 na ustavující valné hromadě byl založen těmito čtyřmi církvemi spolek Česká diakonie. Za Svobodnou reformovanou církev (dnešní Církev bratrská) byl ve výboru zapisovatelem kazatel Alois Bílý.

Spolek přijal zásadu, že nebude výdělečným podnikem. Chtěl uplatňovat službu křesťanské lásky všem trpícím „a tím i spolupracovat na šíření království Božího v našem národě.“

Od roku 1908 byl kazatelem našeho sboru ve Vídni kazatel František Marek. Zanedlouho po svém příchodu zahájil práci první české Diakonie v hlavním městě celé monarchie. Oba naše tehdejší časopisy přinášejí v roce 1911 zprávy o činnosti české Diakonie ve Vídni (Betanie ročník 29, Mladý křesťan ročník 19). Během 1. světové války byl dokonce v naší vídeňské modlitebně zařízen vojenský lazaret.

Spolupráce se spolkem Česká diakonie postupně doznívala, podobně vídeňská práce skončila odchodem kazatele Františka Marka do Československa v roce 1919.

Druhá poválečná celocírkevní konference v roce 1920 v České Skalici doporučila založit spolek Diakonie, který by působil v domácím prostředí v rámci tehdejší Jednoty českobratrské. Doporučení bylo realizováno a již příštího roku přináší církevní časopis Světlo zprávu o jejím založení a zahájení činnosti. Byly přijaty první dvě sestry.

V témže roce nabídla sestra K. Royová, ředitelka diakonického ústavu ve Staré Turé, že je ochotna přijmout zatím dvě sestry na jeden rok a vychovati je pro diakonickou službu (byly to sestry Anna Hurtová z Jasenky a Žofie Petrová z z Letovic). Od samého začátku byla vůdčí osobností pražské Diakonie sestra Marie Mátlová, absolventka diakonického ústavu v Německu, která pracovala již v naší diakonii ve Vídni. Postupně byly přijímány další sestry.

Na ustavující valné hromadě bylo prohlášeno, že účelem spolku jest sloužit nemocným. Sestry diakonky jsou hotovy s Boží pomocí pro všechnu službu u nemocných, u dítek, i u těch, kteří potřebují uzdraviti nejen těla, ale i duši. Chudým slouží zdarma, zámožným za plat. Diakonky platu nemají, pouze kapesné. Vše co obdrží za službu odevzdávají spolku, který je povinen starati se o ně a zajistiti jim budoucnost v případě neschopnosti práce.

V roce 1924 o slavnostní schůzi byl pořádán bazar ve prospěch Diakonie. Téhož roku ve zprávě o konání valné hromady (výroční schůze) bylo otištěno v časopise Světlo šest fotografií sester působících v Diakonii. Tento rok byl zlomovým ve vývoji spolku: Ve Strašnicích byl zakoupen pozemek, na kterém byl v roce 1926 postaven dům Diakonie. Podle obsáhlého článku kazatele Františka Marka z r. 1927 měla Diakonie v této době ve službě 15 sester. Šest z nich sloužilo v litomyšlské nemocnici, ostatní v rodinách na různých místech. Později konaly sestry svou práci v dalších nemocnicích (např. v Rakovníku), v omezeném rozsahu i ležícím pacientům ve vlastním domě ve Strašnicích a hlavně v rodinách. Za dobu trvání Diakonie se v ní vystříдалo na padesát sester. Ze zpráv z výročních schůzí spolku Diakonie ve 30. a 40. letech vyplývá, že se střídala období radostná, kdy bylo v práci více sester, s obdobími, kdy Diakonie prodělávala vnitřní krizi.

Ve druhé polovině 30. let pracovaly sestry diakonky i v další sociální práci Jednoty českobratrské, např. ve starobinci v Hamru nad Nežárkou a na Podkarpatské Rusi v sirotčinci. V roce 1935 byli na výborové schůzi spolku požádáni bratři kazatel Josef Štifter a Pavel Javornický st., aby připravili do kalendáře Mír informativní článek o Diakonii (viz Mír 38: 56, 1936).

Po druhé světové válce po počátečním útlumu se práce pěkně rozběhla, mnoho nových sester projevilo zájem o vzdělávání se pro službu v Diakonii.

Radikálně změněná situace po uchopení moci komunistickou diktaturou znamenala, že i spolek Diakonie na své 29. výroční schůzi v lednu 1951 ukončil činnost a schválil svoji likvidaci.

Počítáme-li i léta činnosti české Diakonie ve Vídni, pak diakonie naší církve za 40 roků své existence konala vzácnou službu svému Pánu stovkám potřebných, nemocných a opuštěných.

Nejedno jméno sestry diakonky již vypadlo z lidské paměti, ale Ten, který je vyslal, zhodnotí i každou číši vody studené, podanou v Jeho jménu jako přímo podanou Jemu.

10. Letní tábory KSM

Krátce před 1. světovou válkou se dostaly i do českých zemích idee skautingu a byly upraveny na naše domácí poměry prof. A. B. Svojsíkem.

Křesťanský spolek mladíků je přizpůsobil pro potřeby křesťanské mládeže. V roce 1922 byla v příloze Mladý křesťan časopisu Světlo otištěna informace, že „bude uskutečněn plán skautování o prázdninách na 4 týdny. Za vůdce (vždy po 1 týdnu) získání bratři: Zdychynec, Pravd. Adlof, Ján Valach a B. Verner (pozdější B. Věk - pozn. autora).“

Tábory byly postupně na Blanici u Husince, u Chřenovic na Sázavě a u Hamru nad Nežárkou. Prvních táborů se ještě zúčastnil i bratr Alois Adlof.

Není zcela jasné, zda první tábor byl v roce 1921 nebo o rok později. Z otištěných zpráv a vzpomínek většina ukazuje na první možnost. V příloze Mladý křesťan z r. 1924 píše redaktor, jímž byl František Zdychynec, že „naš letní tábor v nádherném údolí ... na břehu Sázavy ... již čtvrtý tábor“. O rok později v 1. ročníku Českobratrské rodiny (1925) je otištěna zpráva, „že již po páté jsme dali na čas naši zaprášené Praze vale...“. Podobně čísluje dosavadní tábory i nepodepsaný autor ve zprávě časopisu Božích bojovníků Naše vítězství v roce 1939, kdy tábor v tomto roce označuje za 19. v pořadí.

K. Kovanda v časopise mládeže Výzva v roce 1936 napsal, že tábory jsou již od roku 1922.

Je pravděpodobné, že první tábor byl opravdu v roce 1921. Mohl to být tábor „zkušební“, s malým počtem účastníků a teprve v dalším roce se pozdější tradice táborů rozběhla naplno.

Totalitní režimy, nacistický i komunistický, ani této formě křesťanské práce s mládeží nepřály. Nacisté v roce 1940, kdy tábor vedl bratr kazatel J. S. Ondráček, tábor v Hamru nad Nežárkou přepadli, stany a sportovní inventář zabavili a prázdninový pobyt násilně ukončili.

V poválečném období byl v roce 1945 první tábor bez stanů - na hamerském špejchaře a vedl jej bohoslovec Karel Sita. Krátce před tím se vrátil z totálního nasazení v Německu.

V letech 1946 - 1948 byly opět tábory pod stany u Vodičkovy tůně - na tradičním místě. V roce 1948, nedlouho po komunistickém puči, byl poslední tábor pod stany - již však organizačně jako Letní biblický kurz. Tyto kurzy povolil totalitní režim ještě v letech 1949 - 1951; konaly se již přímo v Hamru nad Nežárkou. Dívky byly ubytovány v zámku, odkud se přestěhoval starobinec do Suchomast, a chlápci na špejchaře. Tábory (nutno doplnit, že současně probíhala o prázdninách „dívčí kolonie“ na špejchaře - a později zmíněné biblické kurzy, byly výbornou příležitostí a možností spojit všestranné rekreační a sportovní využití času o prázdninách a dovolených s cílevědomým křesťanským výchovným působením i biblickým

vzděláváním. Desítky - možná stovky účastníků byly právě během letního pobytu osloveny evangeliem a rozhodly se pro cestu za Pánem Ježíšem.

Rovněž po stránce sociální byly tyto letní pobyty službou a pomocí, protože účastníci kryli předepsaným poplatkem jen část celkových nákladů.

11. Ostatní

V průběhu 1. poloviny 20. století byly v rámci naší církve zaznamenány další aktivity sociálně-diaconické, zaměřené na pomoc příp. přímo záchranu určitých skupin obyvatelstva. Tak jako aktivity, o kterých byly podány podrobnější informace v předcházejících kapitolách, i tyto vhodně spojovaly hledisko sociální pomoci se službou evangelizační a misijní.

a) **Nádražní misie.** Časopis *Betanie* otiskl na začátku roku 1908 zprávu o přípravě tohoto zvláštního druhu činnosti, bezprostředně souvisejícího s hlavním cílem spolku *Domovina*; v článku přímo čteme: „Účelem má být věnovat se dívkám přijíždějícím z venkova do Prahy po zaměstnání, ... aby neupadly v ruce náhončích hanebných místností“.

Zatím nemáme dalších zpráv, zda tato zamýšlená misijní služba se na některém z pražských nádraží vyzkoušela a prakticky provozovala.

b) **Ubytovny učňů a mladých dělníků**, případně dalších zaměstnanců a studentů. Spolek *Evangelická jednota* (od roku 1931 *Křesťanská služba*) v žižkovském sboru naší církve využil postavení nové modlitebny a sborového domu na Žižkově v dnešní Koněvově ulici a upravil v podkroví sborového domu skromnou ubytovnu. Původně byla určena pro mladé učně a zaměstnance, kteří přišli za prací do Prahy. Záhy se cílevědomě počítalo s mladými muži z Podkarpatské Rusi, pro které *Evangelická jednota* (v čele s bratrem kazatelem Františkem Urbánkem a bratrem Pavlem Černým st.) obstarávala učňovská a pracovní místa v Praze a jejím okolí. Ubytovna, nazývaná „vrabcárna“ sloužila do začátku 60. let.

Podobné ubytovny byly v průběhu 1. poloviny tohoto století zřizovány i v jiných sborech naší církve (např. v Soukenické ulici, v Ostravě prostřednictvím spolku *Boží bojovníci* - viz dále).

c) **Boží bojovníci.** Pro úplnost doplníme výčet sociálně diaconických spolků i informací o sdružení „Boží bojovníci“. Bylo založeno skupinou bývalých členů *Armády spásy* pod vedením bratra Josefa Bradáče, dřívějšího člena naší církve. Chtěli konat podobnou službu jako *Armáda spásy*, způsobem více vyhovujícím našim podmínkám a tradicím. V Ostravě zakoupili z rušeného vojenského barákového tábora dva objekty a starali se zvláště o opuštěné a hladové děti. Začátkem druhé poloviny 20. let se dostali do finančních nesnází.

Jednota *českobratrská* využila v roce 1927 nabídku sdružení *Božích bojovníků* a jejich objekt v Ostravě i jimi vydávaný časopis *Naše vítězství* převzala. Postupně se *Boží bojovníci* v rámci naší církve stali výslovně misijním spolkem, který konal shromáždění na ulicích (např. Vinohrady, Žižkov. Podle časopisu *Naše vítězství* ze 30. let měl spolek i pobočku německy mluvících křesťanů v Jáchymově).

Sociální práci přenechal ostatním spolkům působícím ve sborech Jednoty českobratrské.

V obou totalitních režimech (nacistickém i komunistickém) nesměl vycházet měsíčník Naše vítězství. Rovněž činnost byla omezována, až koncem roku 1948 byla zastavena.

12. Závěr

Služby a aktivity jednotlivých diakonicko-sociálních spolků, ačkoliv patřily celé církvi a celou církví byly podporovány, byly většinou bezprostředně napojeny na zázemí určitého sboru. Například starobinec původně na sbor berounský, později na pražský, sirotčinec na žižkovský sbor, diakonie na vinohradský, dětská ozdravovna na smíchovský.

Závěrem je nutno připomenout ještě jednu kapitolu z historie naší církve. V roce 1930 rozhodla výroční konference Jednoty českobratrské, že rok 1932, kdy mělo uplynout 60 let od začátku misijní práce American Boardu v českých zemích, bude rokem úplného hospodářského osamostatnění církve. K zajištění nepředvídaných potřeb a výdajů byla vyhlášena jubilejní sbírka jako dar vděčnosti, jímž se měl vytvořit rezervní fond. V souvislosti s tím byla také v roce 1930 založena vlastní Bratrská záložna Tábor se sídlem v Praze a s pobočkou v Brně.

Záložna Tábor ve spolupráci se spolkem Betanie pomáhala sborům řešit finanční otázky, zvláště při stavbách a opravách modliteben. Podobně záložna Tábor pečovala i o sociální práci církve a jednotlivá sociální zařízení.

Od 80. let minulého století byly v časopisech naší církve (jmenovitě v Betanii, Českobratrské rodině a v Pozdravu ze Chval) pravidelně otiskovány dlouhé seznamy dárců finančních příspěvků na jednotlivá odvětví sociálně-diakonické práce.

V časopise Betanie byla po dlouhou dobu mezi adresáty finančních darů i zařízení jiných evangelických církví, případně různé misijní aktivity v českých zemích, v dalších částech Rakouska-Uherska nebo i v zahraničí.

Rovněž mezi dárci se pravidelně objevovala kromě jmen bratří, sester a přátel z tuzemska i jména věřících ze zahraničí, nejednou i krajanů ze Spojených států amerických.

Jak již bylo připomenuto v kapitole o sirotčinci, v seznamech lze nalézt i jména obou dcer T. G. Masaryka, dr. Alice a Olgy Masarykových. V tom se nepochybně odráželo dlouholeté přátelství rodiny Masarykových s Františkem Urbánkem.

V předcházejících kapitolách jsme nahlédli do historie Církve bratrské. Pokusili jsme se sledovat, jak tato větev církve Kristovy hledala Boží vůli a naslouchala Božímu hlasu, aby viděla kde a jakým způsobem ji Pán církve připravuje pole pro diakonickou službu. Bylo těch příležitostí mnoho. S jedenácti z nich jsme se seznámili trochu podrobněji. Časově jsou spojeny s prvními 70 lety naší církve. Kolem roku 1950 došlo k radikální změně vnějších podmínek, které ovlivnily i organizační strukturu církve a její diakonicko-sociální zařízení. Komunistický totalitní režim nedovolil církvím vlastnit sociální a pečovatelská zařízení. Všechna taková zařízení převzal stát do své správy.

Stejně jako jiné křesťanské církve i Církev bratrská pokračovala však neoficiálně v menším měřítku, většinou v rámci jednotlivých sborů v diakonické práci. Věnovala se formou pečovatelské služby sestrám a bratrům v pokročilém věku, často opuštěným od vlastních rodin.

V celém období totalitního režimu se Církev bratrská starala o děti a mládež mnoha způsoby veřejnosti skryté práce. Výmluvně o tom svědčí i přímé postihy a perzekuce několika kazatelů i dalších členů církve.

Od 70. let postupně vznikaly další formy diakonické práce. V nejedné z nich se přecházelo z rámce sborů k celocírkevní koordinaci. To však už je další kapitola v historii diakonické práce Církve bratrské. S vděčností Pánu Bohu jsme si připomněli historii jednotlivých odvětví diakonické služby Církve bratrské. Byli jsme povzbuzeni i zahanbeni dětinskou vírou, se kterou bratři a sestry cele spoléhali na Boží pomoc, vedení a ochranu v těžkých začátcích, v nepřízní dob i lidí. Společně s nimi jsme vyznali, že „naše užitečnost je z milosti Boží z Krista“ (bratr kazatel František Zdychynec, tehdejší předseda Rady v proslovu při likvidaci diakonicko-sociálních spolků v lednu 1951).

To vše je cenným odkazem bratří a sester, kteří stáli věrně v této službě, pro novou práci diakonických odvětví na konci 20. století. Samému Pánu Bohu sláva a dík.

Jan Štěpán

Literatura

A. Adlof (1905): Nástin dějin svobodných církví křesťanských, zvláště pak Svobodné reformované církve české. - KSM, Praha.

Anonymus (1951): Zpráva o činnosti sociálních podniků Jednoty českobratrské v roce 1950. - Vydala Jednota českobratrská, Praha.

Anonymus (1981): Sto let ve službě evangelia. -Vydala Církev bratrská v ÚCN.

A. Havránek (1984): Cesta křesťanské diakonie staletími. - Kost. Jiskry 69/35:2; 36:2; 37:2

B. Jehličková (1939): Vzpomínky. - Křesťanská služba, Praha - Žižkov.

J. Šestáková, E. Zelený (1973) V Jeho službě. -Evangelický kalendář, p. 90-94.

J. Štifter (1928): Sociální práce v Jednotě českobratrské. - Naše vítězství 8/6:1 - 2.

T. Č. Zelinka (1939): Ozdravovna 1909 - 1939. - KSM, Praha.

Časopisy:

Betanie

Bratrská rodina

Českobratrská rodina

Mladý křesťan

Naše vítězství

Pozdrav ze Chval

Světlo

Výzva

Kalendář Mír